

нерозв'язані питання.

Активізація участі держави у формуванні інноваційно-інвестиційного потенціалу економіки, розробка і реалізація грошово-кредитної політики сприяння її інноваційному розвитку та посилення стимулюючої функції бюджетно-податкової політики у своїй сукупності забезпечують становлення системи державного фінансового регулювання інноваційної сфери. Водночас, ця система сприяє розгортанню ринкових механізмів стимулювання інноваційної діяльності агросфери, створює умови для дії фінансових інструментів впливу на інноваційний агробізнес [3, с. 154].

Фінансовий механізм стимулювання інноваційної діяльності агросфери може бути представлений як цілісна система взаємопов'язаних елементів мотивації до концентрації власних і використання запозичених фінансових ресурсів для проведення науково-технічної діяльності та комерційного освоєння її результатів у національній економіці та на світових ринках аграрної продукції.

Фінансовий механізм стимулювання інноваційної діяльності агросфери потребує постійного удосконалення, спрямованого на максимальну активізацію інвестиційного потенціалу, оптимізацію податкової, амортизаційної, кредитної та митної політики. У зазначеному контексті пріоритетним завданням є створення додаткових стимулів залучення коштів населення для інвестування в інноваційну сферу, що підвищить вплив фінансового механізму на активізацію інноваційного розвитку агросфери. Для цього необхідно суттєво змінити політику доходів, усунути досить значний розподіл населення за рівнем доходів і зниження вартості робочої сили, здійснити перерозподіл національного доходу на користь доходів найманих працівників.

Отже, до основних напрямів удосконалення фінансового механізму стимулювання інноваційної діяльності агросфери слід віднести:

- розроблення спеціального режиму оподаткування аграрних товаровиробників через визначення та впровадження податкових пільг на підґрунті чітко визначеної мети;
- створення сприятливих умов доступу аграрних підприємств до джерел фінансування інноваційної діяльності через розробку і впровадження стимулюючих заходів;
- вдосконалення та розвиток законодавства щодо стимулювання інноваційної діяльності агросфери;
- врахування інтересів держави як суб'єкта згаданого фінансового механізму стимулювання та інших учасників інноваційного процесу як об'єктів такого стимулювання.

Використання фінансового механізму має значний потенціал позитивного впливу на розвиток інноваційної діяльності агросфери через встановлення обґрунтованих пропорцій розподілу та використання фінансових ресурсів учасниками інноваційного процесу. Здатність цього механізму розв'язувати проблеми переходу аграрної сфери економіки України до інноваційної моделі розвитку є свідченням необхідності його активного використання в господарській практиці.

Література

1. *Заболоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності / Б.Ф. Заболоцький. – Львів: Вид. центр «Новий Світ-2000», 2007. – 454 с.*
2. *Микитюк П.П. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств: монографія / П.П. Микитюк. – Тернопіль: ТНЕУ, 2009. – С. 7-53.*
3. *Попова О.Л. Сталій розвиток агросфери України: політика і механізми. Монографія / О.Л. Попова. – К.: Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 352 с.*
4. *Танклевська Н.С. Фінансова політика сталого розвитку аграрних підприємств України: теорія, методологія, практика. Монографія / Н.С. Танклевська. – Херсон: Айлант, 2010. – 376 с.*

Юрій ЖУРАВЕЛЬ
ПАТ «Укрсоцбанк»

СТАБІЛЬНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ – ФАКТОР СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Світова фінансово-економічна криза розпочала свою руйнівну діяльність у 2008 році та продовжує експансію у всіх секторах реальної економіки світу. Негативні її наслідки приводять до зuboжіння населення, в т. ч. і працездатного. Якщо у 2012 році у світі налічувалось 200 млн. безробітних, то у 2013 році їх число за прогнозами міжнародної організації праці зросте ще на 7 млн. осіб [1, с. 4].

У стабілізації економіки важливу роль відіграють різні багатовекторні чинники об'єктивного і суб'єктивного характеру. Серед них – грошово-кредитна політика банківських установ, яка забезпечується національними банками країн і міжнародними фінансовими установами.

Як відомо, грошової маси в економічному обороті повинно бути стільки, скільки є товарної маси. Порушення цієї рівноваги в залежності від величини і масштабів призводить до порушення сталих економічних зв'язків. Саме порушення вказаної рівноваги на ринку іпотеки у США в 2008 році стало детонатором довготривалої фінансово-економічної кризи.

Ріст реального сектору економіки можна визначити, спостерігаючи за динамікою ВВП, участю банку у фінансуванні інноваційно-інвестиційних проектів, що в кінцевому рахунку впливає на зміну платіжного балансу країни і призводить до поживлення в економіці.

Вивчаючи динаміку цих показників, ми бачимо, що зміни, які відбуваються, не відповідають очікуванім результатам. Індекс фізичного обсягу ВВП у 2009 р. по відношенню до 2008 р. становить 85,2%, а за I півріччя 2012 р. до відповідного періоду 2011 р. лише 103%. Із загальної суми кредитів, кредити банків на придбання, реконструкцію нерухомості і в інвестиційну діяльність на 01.01.2012 р. становлять 91303 млн. грн., що дорівнює 11,1% загальних кредитів. Спостерігається дефіцит платіжного балансу країни. На 01.01.2011 р. він становить – 3018 млн. грн., а вже на 01.01.2012 р. – 10245 млн. грн. [2, с. 40, 107, 44].

Динаміка основних показників діяльності банків України (млн. грн.)⁴

№ п/п	Показники	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012
1	2	3	4	5	6
1	Власний статутний капітал в т. ч. кошти фізичних осіб	82454 213219	119189 210006	145857 270733	171865 306205
2	Депозити резидентів на строк більше 2-х років	36897	19378	23956	29907
3	Регулятивний капітал	123066	135802	160897	178454
4	Кредити надані	792244	747348	755030	825320
5	Кредити на придбання, реконструкцію нерухомості і в інвестиційну діяльність	84525	88456	85255	91303
6	Довгострокові кредити	507715	441778	420061	426430
7	Резерви під активні операції банків	48409	122433	148839	157907
8	Прострочена заборгованість за кредитами	18015	69935	84851	79292

Для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктам господарювання необхідні вільні кошти. Вільні кошти акумулюють банки, які виступають посередниками між економічними агентами, у яких є вільні гроші і агентами, які мають потребу у цих грошах. Від рівня співпраці цих трьох сторін залежить ефективність використання (вкладення) вільних грошей.

Наприкінці 2012 року в Україні налічувалось 175 банків. За останні 5 років їх кількість коливалася в межах 175 – 198. Станом на 01.10.2012 р. із Державного реєстру вилючено 25 банків, які перебувають у стадії ліквідації [3, с. 58]. Велика кількість малих банків не сприяє росту реального сектору виробництва, оскільки обмеженість кредитного ресурсу не створює передумов довгострокового кредитування інноваційно-інвестиційної діяльності.

⁴ Складено автором на основі даних опублікованих у Віснику Національного банку України № 11 за 2012 р. і Бюлетні Національного банку України № 10 за 2012 р.

Станом на 01.01.2012 р. власний статутний капітал вітчизняних банків становить тільки 171865 млн. грн., в той час як власний капітал одного з найбільших банків Великої Британії HSBC Bank у 2011 році становив 31,6 млрд. фунтів стерлінгів [4].

Рівень капіталізації банківського сектору відображає спроможність банків виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і позичальниками. Недостатній рівень капіталізації банків набув особливого значення в період зтяжної фінансової кризи, коли важливою умовою достатнього кредитування реального сектору є відповідний рівень кредитного ресурсу. Зростання власного капіталу банку – необхідна умова для його діяльності і розвитку. Перспективними в цьому напрямку є дії Національного банку України щодо постійного збільшення комерційними банками власного капіталу [5]. Одним із напрямів концентрації капіталу банків є їхнє злиття і об'єднання.

Світовий ринок злиттів і поглинань у 2009 році через обсяг угод становив 3,28 трлн. доларів США, причому у 2008 році він був більшим на 56% [6, 12]. У вітчизняній практиці необхідно активніше застосовувати процедуру реорганізації банків шляхом приєднання або злиття, а також реструктуризації банків шляхом закриття, продажу збиткових філій.

Для успішного виконання банками посередницьких функцій важливе значення має їхня ресурсна база, складовою якої є депозитні залучення. Структура депозитних залучень вказує на те, що вони можуть служити лише ресурсом для короткострокового кредитування поточної діяльності. На 01.01.2012 р. депозити на строк більше 2-х років становлять 29907 млн. грн., а це лише 3,3% від зобов'язань банків і динаміка їхнього росту незначна. Структура банківських кредитів характеризує їх споживницький характер. Кредити на придбання, реконструкцію нерухомості та інвестиційну діяльність у 2011 році становили 91303 млн. грн., це лише 21,4% від величини довгострокових кредитів. Питома вага довгострокових кредитів у загальній масі кредитів зменшується. На 01.01.2009 р. вона становить 64%, а на 01.01.2012 р. – 52%. Таке становище вказує на наявність значних ризиків при довгостроковому залученні депозитів і відповідно при їх розміщенні.

Дослідження показали, що зниження вартості кредитів на поточну діяльність призвело до змін ідеології кредитування – кредитування під заставу замість кредитування під майбутню пропозицію і попит. Зростання споживацьких настроїв привело до послаблення уваги до сфери виробництва і відповідно посилення уваги до розвитку сфери послуг, якій характерний короткий період відмивання вкладених коштів.

Відсутність попиту на довгострокові інвестиційні кредити і підвищення ризиків банків на їх розміщення призвело до зниження вартості комерційних та споживчих кредитів.

Водночас, в процесі бурхливого розвитку фінансових і товарних ринків грошові потоки значно перевищили товарні, і це призвело до розбалансування товарно-грошових потоків між галузями, регіонами і навіть країнами. Зростання споживчого попиту і його стимулювання низькими кредитними ставками спричинило ріст імпорту і збільшення боргового навантаження на споживачів.

Найгострішою проблемою вітчизняних банків є зростання простроченої (безнадійної) заборгованості за кредитами, яка наприкінці 2011 року становила 9,6% від загальної суми виданих кредитів.

Катализатором відродження економіки можуть стати державні стимулювання у фінансово-кредитній та податково-бюджетній сферах, забезпечення взаємодії фінансового сектору і підприємств реального сектору. Світовий досвід економічного розвитку вказує на те, що його основою є дія економічних законів. Суспільство повинно вивчати мотивації, передумови і, сформулювавши модель (простір) економічного розвитку, сприяти реалізації їхньої дії.

Література

1. Коваль Л. Кому не пощастить із роботою / Л. Коваль // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 217 від 24 листопада.
2. Бюлетень Національного банку України. – 2012. – № 10.
3. Вісник Національного банку України. – 2012. – № 11.
4. http://www.hsbc.com/1/content/assets/investor_relations/hbeu2011ar_en.pdf.

5. *Постанова Правління Національного банку України «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» № 273 від 09.06.2010 р.*
6. *Лютій І. Фінансово-економічна криза 2008 – 2010 рр.: деякі чинники та уроки / І. Лютій, О. Юрчук // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 10– 16.*

Юлія ІВАСЕНКО

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ БОРГ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОВГОСТРОКОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Державний внутрішній борг відіграє важливу роль у розвитку економічних процесів. Його сутність і роль в економіці полягає у перерозподілі коштів і ресурсів всередині країни, внутрішні запозичення не означають припливу додаткових ресурсів в економіку. Разом з тим теоретичні конструкції доводять багатоаспектний вплив державного внутрішнього боргу на економічні явища та процеси. Потрібно розглядати це економічне явище як об'єктивне, притаманне ринковій економіці, оскільки сама сутність ринкового механізму, ринкових відносин, їх еволюція побудовані на розвитку кредиту.

Теоретичні основи державного боргу досить повно вивчені у вітчизняній економічній літературі. Належне місце у розробці цих проблем займають роботи українських вчених: І. В. Бураковського, О. Д. Василика, Т. П. Вахненко, А. С. Гальчинського, В. В. Козюка, В. В. Корнєєва, Г. В. Кучер, І. О. Лютого, В. М. Опаріна, К. В. Павлюк, В. М. Федосова, І. Я. Чугунова та багатьох інших.

Сучасна фінансова політика держави об'єктивно визначає необхідність використання державних запозичень. Внутрішній державний борг – це результативна величина, яка відображає процес формування і погашення внутрішніх державних боргових зобов'язань, загальна сума заборгованості за всіма борговими інструментами. Таким чином він може виступати ефективним інструментом фінансової політики держави. Внутрішні запозичення перерозподіляють наявні в країні ресурси між секторами економіки. Домогосподарства і корпоративний сектор кредитують державу, і фінансові потоки здійснюють міжсекторне переміщення в межах національної економіки.

Політика України щодо державних запозичень на сучасному етапі розвитку характеризується постійним зростанням загальної суми державного боргу, що пов'язано із політикою уряду, зорієнтованою на неінфляційні механізми фінансування дефіциту бюджету; переважанням зовнішньої складової у структурі державного боргу. Так, показник державного боргу на кінець четвертого кварталу 2012 року становить близько 406,1 млрд. грн. Державний та гарантований державою борг України становить 501,4 млрд. грн. При цьому обсяг зовнішнього державного боргу складає 208,2 млрд. грн., обсяг внутрішнього державного боргу – 197,9 млрд. грн. (39,46% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) [1]. Науковці наголошують на необхідності проведення жорсткішої фіскальної політики, яка би не допускала вихід показника державного боргу за межі 40 – 45% ВВП [2].

Мета боргової політики будь-якої держави з точки зору фінансової стабільності полягає у запозиченні по можливості найбільш дешевих коштів, а також у створенні та підтримці функціонуючого ринку боргових державних зобов'язань, що дозволяє державним органам у довгостроковій перспективі по мірі необхідності позичати все нові фінансові кошти для своїх потреб. Основним завданням державної влади (наприклад, міністерства фінансів, центрального банку і т.д.) є як управління прибутковістю, так і структурування строків обігу та обсягів боргових зобов'язань. Внутрішній ринок державних запозичень не став орієнтиром для інших сегментів фінансового ринку, і при цьому не забезпечує повноцінного виконання бюджетних завдань. У багатьох дослідженнях наголошується, що основна помилка держави полягає в намаганні використати ринок облігацій внутрішньої державної позики як інструмент досягнення тактичних,